

Experiències en l'ús dels gestors de referències bibliogràfiques a la Biblioteca del Campus de Terrassa (BCT) de la UPC

MARTA SERRAT I BRUSTENGA

SÍLVIA SUNYER I LÁZARO

Servei de Biblioteques i Documentació

Universitat Politècnica de Catalunya

Marta.Serrat@upc.edu

Silvia.Sunyer@upc.edu

Resum [[Abstract](#)] [[Resumen](#)]

El present article defineix els gestors de referències bibliogràfiques com a sistemes de gestió documental i presenta, principalment, els programes que la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) ha adquirit recentment: EndNote 8, ProCite 5, Reference Manager 11 i WriteNote 1.6. Se'n descriuen les possibles aplicacions i es proposen alguns criteris per a la tria d'un d'aquests programes en relació amb les necessitats d'ús d'un usuari o grup d'usuaris. S'expliquen també les activitats i els serveis que la Biblioteca del Campus de Terrassa desenvolupa amb l'objectiu de difondre el coneixement i l'ús dels gestors esmentats entre la comunitat universitària que duu a terme tasques de docència, discència i recerca.

1 Introducció

La revolució dels transports i l'esclat de les tecnologies de la informació han potenciat l'increment de la capacitat de comunicació i d'intercanvi a escala mundial. Aquests fets, entre d'altres, han afavorit l'aparició d'un nou ritme de vida que coneixem com a *globalització*.

Aquest fenomen de la globalització provoca que la informació arribi des de grans centres de poder, massivament i que esdevingui decisiva per a l'èxit en tot tipus de mercats. A través de les xarxes, les vies de connexió es multipliquen i, d'una banda, s'incrementa el ritme de la recerca, i de l'altra, és possible accedir fàcilment i ràpidament al coneixement de la comunitat científica internacional sobre una especialitat determinada.

En aquest context de sobreabundància informativa i de coexistència de fonts múltiples d'informació, l'adquisició de competències informacionals per part dels investigadors esdevé imprescindible. Per competència informacional, segons cita l'ALA (1989), ens referim al "conjunt d'habilitats que l'individu requereix per reconèixer quan hi ha una necessitat d'informació i tenir l'habilitat per localitzar, avaluar i usar la informació necessària".

Els investigadors necessiten eines per gestionar tota la literatura científica que els passa per les mans. A més, en els treballs on presenten el fruit del seu estudi un dels aspectes més importants que cal considerar és l'ús d'una determinada metodologia de treball. Entre aquests aspectes metodològics podem esmentar la importància de la gestió de la informació que ha estat processada i que ha donat lloc a la creació de nou coneixement, des de la cerca i recollida de dades fins a l'elaboració d'una bibliografia o un llistat de referències.

Segons el que s'acaba d'esmentar, es fa evident que hi ha unes habilitats, no pas noves, que esdevenen fonamentals en l'èxit final d'una cerca d'informació com ara la precisió en el llenguatge, la sintaxi lingüística, el coneixement de les diferents tipologies de documents i el coneixement de les fonts d'informació especialitzades. Alhora, davant d'allaus informatives, cal aplicar la capacitat de discernir entre el que és pertinent i el que no ho és; després d'executar una cerca cal avaluar allò que és adequat per a una determinada necessitat d'informació.

En conseqüència, els investigadors han de ser tan destres en el domini de catàlegs i bases de dades i en la coneixença de tots els recursos que la xarxa posa al seu abast com en l'avaluació, la gestió i la comunicació de la informació que cerca, troba, consumeix i dona a conèixer.

La comunicació formal del resultat d'un treball de recerca, òbviament, també està subjecta a unes habilitats que es poden desenvolupar. És per això que, més enllà de l'ordre personal que es pot imposar en el treball investigador, s'usen eines per gestionar la informació científica: els gestors de referències bibliogràfiques.

Aquests programes són sistemes documentals orientats al maneig de la informació científica, individuals o de grups de recerca, i tendeixen, cada vegada més i més bé, a ser compatibles amb bases de dades i revistes electròniques, com també amb els programes principals d'edició de textos.

2 Aplicacions dels gestors de referències bibliogràfiques

Les referències bibliogràfiques són un apartat de gran valor en tot treball científic de qualitat perquè contribueixen a millorar-ne la credibilitat. És per això que a l'hora d'elaborar-lo i presentar-lo cal tenir una cura especial. En la bibliografia no solament s'informa els lectors de les fonts d'informació que s'han emprat per elaborar el treball sinó que, de manera indirecta, també s'efectua un reconeixement del treball d'altres col·legues de professió.

Totes les publicacions científiques exigeixen en l'apartat anomenat "instruccions per als autors" algunes indicacions formals sobre com s'han de presentar els treballs per publicar-los posteriorment. Entre aquestes indicacions es pot trobar l'estil en què s'han de presentar les citacions i les referències bibliogràfiques que apareixen en el text. Com veurem a continuació, els gestors de referències bibliogràfiques poden facilitar aquesta tasca de tipus metodològic als autors dels textos científics.

Els gestors de referències són eines utilitzades per organitzar electrònicament referències de llibres, revistes, articles de revista i altres ítems [documents] recuperats a través de bases de dades (Kelly 1994, 7) i estan concebuts per ajudar les persones que manegen en el seu treball una gran quantitat de referències (Arencibia Jorge, Perezleo Solorzano i Araújo Ruiz 2003, 11).

Tot i que en el mercat hi ha diferents gestors de referències —gratuïts i de pagament—, bona part comparteixen les funcions següents:

- Fer cerques en bases de dades d'accés local i remot i importar-ne els resultats: ja sigui des del mateix gestor, ja sigui directament des de les bases de dades comercials. En aquest darrer cas, cal tenir present la compatibilitat entre la base de dades consultada i el gestor per saber si la importació de les dades al gestor pot fer-se de manera directa o si cal dur a terme algun pas intermedi, com ara guardar els resultats de la cerca en un fitxer, aplicar el filtre adient i després fer el traspàs de les dades al gestor. També convé observar que algunes fonts d'informació no ofereixen cap tipus de compatibilitat amb el gestor de referències bibliogràfiques utilitzat.

- Organitzar referències bibliogràfiques obtingudes durant el procés de cerca d'informació. Entre les opcions principals que ofereix aquesta funció destaquem:
 1. Crear les referències.
 2. Modificar-les.
 3. Esborrar-les.
 4. Recuperar-les, des de la base de dades creada en el gestor.
- Dur a terme bibliografies i citacions dins d'un text en un format normalitzat. Malgrat els esforços de normalització, encara avui el nombre d'estils de citacions és molt ric i variat (APA, Chicago, Turabian, Vancouver, etc.). Aquests programes permeten crear bibliografies o llistes de referències a partir de les bases de dades personals creades dins el gestor, en els diferents estils de citació que fan servir les revistes en les quals es vol publicar o les diverses especialitats, amb profusió de les biocientífiques i tecnològiques. Tots els estils apareixen ordenats, en el gestor, segons el títol de la publicació que els suggereix.

En la mateixa línia encara hi ha una darrera opció, molt apreciada pels usuaris dels gestors, que es coneix com a "Cite While You Write" i, un cop activada, permet des del processador de textos utilitzat (Word) llençar una cerca a la base de dades del gestor i afegir les referències que interessin al cos del treball. A més, com indica Lluís Codina (Codina 2002, 11), a mesura que s'escriu es genera també la bibliografia final del document segons l'estil de citació que s'ha seleccionat.

3 Aproximació als gestors de referències d'ISI ResearchSoft

Com s'ha comentat, hi ha diferents gestors de referències, però en aquest treball només ens ocuparem dels que se citen a continuació: l'EndNote, el ProCite, el Reference Manager i el WriteNote.¹

Aquests quatre programes són productes d'ISI ResearchSoft i cadascun presenta una orientació diferent, tot i que, com ja s'ha indicat, en general tots els gestors desenvolupen unes mateixes funcions.

Tot seguit fem esment dels principals trets d'aquests programes:

EndNote²

L'EndNote és un programa desenvolupat per Niles Software i que es comercialitzava en paral·lel a productes com ara el ProCite o el Reference Manager, tots dos de Research Information Systems. El 1999, les dues empreses es van fusionar per formar ResearchSoft, empresa d'ISI (Institute for Scientific Information). L'EndNote se situa com un producte de gamma inferior en comparació amb el ProCite o amb el Reference Manager, tot i que té una interfície més intuïtiva. És d'instal·lació local i manté una capacitat destacable per a la gestió d'imatges.

ProCite³

Aquest gestor se situa entre el Reference Manager i l'EndNote pel que fa a la complexitat, però cal apuntar que és també un programa molt robust. Permet la creació de grups de referències dins de cada base de dades, de manera que es poden desenvolupar fitxers per temàtiques o tipus de documents.

S'instal·la localment, però hi ha una versió de treball en xarxa.

Reference Manager⁴

Aquest programari és el principal d'ISI ResearchSoft i es presenta com un dels més potents pel que fa a prestacions. És d'instal·lació local i actualment és el que més usuaris ha convençut en l'àmbit internacional.

Presenta una corba d'aprenentatge més important que altres programes, però en contrapartida permet executar una àmplia varietat de funcions de manera molt satisfactòria.

Se'n ven una versió per treballar amb Internet Explorer i una altra que permet navegar amb altres programes, i també és possible adquirir-ne una versió per al treball en xarxa. La versió 11 del Reference Manager permet penjar en format web les bases de dades creades de manera que l'usuari que les ha generades i altres puguin, a partir del navegador, afegir i editar referències.

WriteNote

Aquest programa és substancialment diferent dels ja esmentats perquè es tracta d'un gestor de referències web.

Preveu un mínim de funcions i aplicacions i té una gran capacitat d'emmagatzemament de referències. Funciona amb qualsevol navegador, tot i que Mozilla i sobretot Internet Explorer són els que permeten la utilització de la seva barra d'eines, amb la instal·lació prèvia de connectors (*plug-ins*).

Funciona amb els sistemes operatius Windows, Macintosh i Linux, però la funció "Cite While You Write" és només possible amb les darreres versions de Windows.

En el quadre comparatiu adjunt es presenten els trets principals de cadascun dels gestors objecte d'aquest treball:

Característica	EndNote 8	Reference Manager 11	ProCite 5	WriteNote 1.6
Organitzar referències	Sí	Sí	Sí	Sí
Emmagatzemar i citar imatges i objectes	Sí	No	No	No
Realitzar bibliografies	Sí	Sí	Sí	Sí
Filtres per a bases de dades en línia	390+ predefinit; pot crear-ne de nous.	430+ predefinit; pot crear-ne de nous.	580+ predefinit; pot crear-ne de nous.	420+ predefinit
Instal·lació del programa	Sí	Sí	Sí	No
Accés multiusuari	No	Sí	No	Sí
Capacitat real de treball en xarxa	No	Sí	No	Sí
Nombre d'estils	1100+ predefinit; pot crear-	950+ predefinit; pot crear-	650+ predefinit; pot crear-	1000

	ne de nous	ne de nous	ne de nous	
Nombre màxim de referències	Il·limitat	Il·limitat	Il·limitat	Il·limitat
Nombre màxim de camps	52	37	45	34
Nombre màxim de tipus de documents	37	35	39+; potcrear-ne denous	12
Bibliografies temàtiques	Sí	Sí	Sí	No

Figura 1. Trets principals dels gestors analitzats
 Font: elaboració pròpia a partir de la web <http://thomsonisiresearchsoft.com/compare/>

4 Criteris per a la tria d'un gestor de referències bibliogràfiques

En termes generals, no hi ha un gestor més bo que els altres, sinó un gestor que s'ajusta més a les necessitats concretes d'ús d'un usuari o grup d'usuaris.

Davant l'àmplia oferta de gestors de referències bibliogràfiques que actualment es troba al mercat, sovint es fa difícil triar-ne un. Cal apuntar, però, que és perfectament plausible instal·lar els quatre programes en un mateix ordinador i fer-los funcionar al mateix temps, cosa que pot ser d'interès especialment per a bibliotecaris i documentalistes. Tot i que no és recomanable, és possible elaborar un document de Word a partir de referències dels diferents programes, encara que cadascun elabora el llistat de referències per separat.

Tot seguit oferim, a partir de la nostra experiència, alguns criteris que poden ser de gran ajut, tant per a bibliotecaris com per a investigadors, en el moment d'optar per l'ús d'un gestor determinat de referències bibliogràfiques:

- Programa gratuït o programa comercial

En relació amb el pressupost i els recursos disponibles, caldrà considerar en primer lloc si, pel fet d'estar vinculat a una institució que ha adquirit algun dels gestors de més renom o qualsevol altre programa comercial, se'n pot aconseguir l'accés. En cas contrari, o per una altra raó, es pot optar per l'ús d'algun dels gestors gratuïts i accessibles via web.

GESTORS DE REFERÈNCIES GRATUÏTS
<ul style="list-style-type: none"> • <i>BiblioExpress</i>: http://www.biblioscape.com/biblioexpress.htm • <i>Bibliographix</i>: http://www.bibliographix.com/index.php?n=Product.Download • <i>Connotea</i>: http://www.connotea.org/ • <i>Papyrus</i>: http://www.researchsoftwaredesign.com/ • <i>Scholar's Aid</i>: http://www.scholarsaid.com/ • <i>Tellico</i>: http://www.periapsis.org/tellico/

Figura 2. Gestors de referències gratuïts

Aquesta decisió, entre un programa gratuït i un de comercial, també pot estar justificada pels criteris següents:

- Quines funcions del gestor es preveu utilitzar

Aquests programes tenen diferents utilitats, per exemple, es poden fer servir de catàleg per

a una petita unitat d'informació, com seria el cas d'una biblioteca de departament o una biblioteca personal, també són útils per inventariar un fons o per a funcions concretes com ara dur a terme estudis bibliomètrics; a més, permeten canviar els estils bibliogràfics d'uns determinats registres i, finalment, també poden servir per indexar documents o per obtenir bibliografies.

Si el que es pretén és importar massivament registres de bases de dades i paquets de revistes, és recomanable comprovar la compatibilitat del gestor bibliogràfic amb les fonts, i si el que es persegueix és utilitzar el programa amb totes les seves funcionalitats i aplicacions, és aconsellable provar-lo prèviament.

- Quina previsió d'ús podem fer-ne quant a temps

Si la previsió és d'ús permanent, o a llarg termini, cal assegurar que el programa preveu totes les funcions que se'n pot requerir i que és un producte que s'actualitza amb noves versions i que se'n facilita el canvi. En aquest cas ens pot resultar interessant comparar el nombre de versions de cada gestor.

Per contra, si la necessitat d'ús és temporal, com ara per a la realització de les citacions i la bibliografia d'una tesi doctoral o un treball de final de carrera, es poden reduir les exigències.

- Necessitat de treball local o en xarxa

La mobilitat que impera en els fluxos de treball actuals provoca una forta necessitat de serveis electrònics. A part de la solidesa que comporta un programa local, cal avaluar la conveniència d'un gestor que permeti el treball en xarxa o un gestor web. Per a la resta de programes d'instal·lació local és important comprovar la possibilitat de fer còpies de seguretat (*backups*) i d'enviar fitxers electrònicament.

- Necessitat de treballar amb imatges o arxius adjunts a un registre

Si l'àmbit temàtic de la recerca ho requereix, com seria, per exemple, el cas de l'arquitectura, és aconsellable avaluar quina gestió de les imatges efectua cada programa. En la mateixa línia, cal destacar la capacitat d'adjuntar documents a text complet a un registre en diferents formats i comprovar si els textos complets i les imatges s'emmagatzemen en alguna unitat o disc dur amb espai lliure suficient, de manera que sempre puguin estar disponibles.

- Necessitat d'importar pàgines web

Encara que aquesta sembla una funció que no s'ha desenvolupat àmpliament, cal avaluar si la inclusió de pàgines web al programa és automàtica o no. Aquest pot ser, d'ara endavant, un requisit important tenint en compte el desenvolupament que estan duent a terme els grans cercadors d'Internet pel que fa a la informació científica i especialitzada i l'eclosió de recursos i dipòsits web d'interès científic elevat.

- Possibilitat d'adaptar el programa

En moltes ocasions és necessari dur a terme modificacions al gestor per adaptar el programa a les nostres necessitats d'ús. La garantia d'un programa estable i segur la dóna utilitzar les funcions que ja estan determinades per defecte. No obstant això, es pot prioritzar el programa que permeti modificar camps d'un registre, incorporar-hi nous filtres, nous estils, etc., de manera que s'obtingui un programa flexible i adaptat a les nostres necessitats.

La majoria de gestors preveuen aquesta necessitat d'adaptació a l'interès de l'usuari. Per

això, alguns dels canvis que generalment tenen en compte són: modificació dels camps que es mostren en la primera pantalla, modificació i definició de camps nous per a cada tipus de registre, definició de tipus de registres nous, modificació i creació d'estils nous, modificació i creació de filtres nous, canvis de font de la interfície, etc.

- Quin és el sistema operatiu de treball i el navegador utilitzat

Finalment, un altre criteri que cal considerar és si el gestor ofereix la possibilitat de treballar amb Macintosh, Windows o Linux. Generalment, s'ofereixen els programes per al treball amb Windows i algunes versions preveuen també treballar des de Macintosh. Linux es té en compte en pocs casos.

D'altra banda, pel que fa al navegador, es constata que molts dels gestors funcionen amb èxit utilitzant Internet Explorer i, de manera minoritària, amb Mozilla o amb altres navegadors.

5 Accions per difondre l'ús dels gestors a la Biblioteca del Campus de Terrassa (BCT) de la UPC

A la Biblioteca del Campus de Terrassa (BCT) s'està potenciant, des que el Servei de Biblioteques i Documentació de la UPC les va adquirir, l'explotació d'aquestes eines que faciliten l'organització, la gestió i la presentació normalitzada de citacions i referències de documents.

En aquest sentit, a la Biblioteca del Campus de Terrassa (BCT) s'han portat a terme, des de l'any passat, diferents accions que tenen per objectiu principal donar a conèixer els gestors de referències i potenciar-ne l'ús entre la comunitat universitària de la UPC que desenvolupa treballs acadèmics o de recerca, i també entre el personal bibliotecari que dona suport a les tasques acadèmiques i de recerca esmentades.

Per tant, aquesta empenta en l'ús dels gestors es fa des de tres perspectives:

- Incorporant l'ús dels gestors en el treball quotidià del personal bibliotecari, quan aquest ha de presentar documents en congressos, quan vol organitzar la bibliografia d'interès per reciclar-se professionalment o quan ha de presentar el resultat de cerques exhaustives d'informació, entre d'altres.
- Duent a terme sessions de formació en gestors a personal docent i investigador (PDI), a alumnat de doctorat i també dins del programa del curs de les activitats amb reconeixement de crèdits que es duen a terme en l'actualitat a les biblioteques de la UPC, com seria el cas de les assignatures "Els recursos d'informació i documentació politècnics: accés, ús i gestió" i "Com trobar informació tècnica: la clau de l'èxit per a l'elaboració del PFC/TFC o d'un projecte científic".
- Aprofitant el potencial dels gestors per incrementar l'oferta de serveis de suport a la recerca que des de la Biblioteca del Campus de Terrassa s'ofereix al personal docent i investigador (PDI).

5.1 Formació d'usuaris en l'ús dels gestors de referències

Quant a la formació, es tracta de sessions presencials de quatre hores de durada que es poden dedicar als diferents programes de manera panoràmica o bé d'una sessió monogràfica per a un dels gestors de referència. Moltes de les biblioteques que ofereixen cursos similars, de caràcter pràctic, proposen una durada aproximada de dues o tres hores (East 2001, 32).

En l'actualitat, la tendència és dur a terme sessions monogràfiques sobre un gestor únic.

En el cas de la BCT s'ha optat per difondre el Reference Manager 11 per al personal docent i investigador (PDI) i per a l'alumnat de tercer cicle. En canvi, en les sessions de formació per a l'alumnat de segon cicle es potencia un primer apropament als gestors mitjançant el WriteNote.

La justificació de la tria d'aquests dos gestors està en relació amb els diferents perfils de programes i d'usuaris. Del Reference Manager s'ha valorat que és un dels programes que presenta més funcions, que permet una compatibilitat òptima amb la majoria de fonts d'informació politècniques i que és un dels més adients per a un ús intensiu. D'altra banda, es proposa el WriteNote per a estudiants tenint en compte que aquests en faran un ús específic, que treballen amb un nombre de referències limitat i reduït i que no necessiten dur a terme una forta descàrrega de registres des de cap font d'informació, sinó que el programa, en aquest cas, els facilita la confecció de la bibliografia. A més, en ser un gestor web, el WriteNote presenta una interfície més amigable i més fàcil d'utilitzar.

Tot seguit, a tall d'exemple, s'adjunta una fitxa amb els objectius i continguts que es desenvolupen a les sessions monogràfiques o a les que es desenvolupen com a part d'una assignatura sobre el Reference Manager 11.

Títol	Introducció a Reference Manager 11
Nombre màxim d'assistents	25
Lloc on s'imparteix	Àrea de Formació de la Biblioteca del Campus de Terrassa
Durada	3 hores cada sessió
Professorat	Personal de l'Àrea de Recerca de la Biblioteca del Campus de Terrassa
Objectius de la sessió	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aportar els elements necessaris per a la instal·lació i l'ús correctes del Reference Manager 11. 2. Donar a conèixer les característiques i aplicacions principals del Reference Manager 11. 3. Treballar amb les compatibilitats que ofereix el Reference Manager 11 en relació amb els recursos d'informació politècnics. 4. Compartir habilitats en el maneig del Reference Manager 11.
Programa de la sessió	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introducció als gestors de referències: què són i per a què serveixen? 2. Quins gestors tenim a la UPC? 3. Com accedir-hi? 4. Comparació dels gestors 5. Exemples d'ús 6. Reference Manager 11 <ul style="list-style-type: none"> ○ Descripció general ○ Creació d'una base de dades nova ○ Introducció d'un registre manualment ○ Importació automàtica des d'una base de dades ○ Importació amb filtre des d'una base de dades ○ Cerca de registres dins la base de dades ○ Edició de registres guardats ○ Edició de bibliografies i llistes de referència ○ Elaboració de citacions i referències bibliogràfiques des del processador de textos ○ Altres funcions

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Recomanacions d'ús <p>8. Dubtes i preguntes</p>
Metodologia	Sessió molt pràctica, les indicacions teòriques es van fent sempre sobre la pràctica.
Material de suport	<ul style="list-style-type: none"> ● Presentació en PowerPoint ● Taula de compatibilitats entre el gestor i les bases de dades disponibles a les biblioteques de la UPC· Resum dels comandaments bàsics del Reference Manager 11 ● Fulls d'accés de la sèrie 5: "Aprendre a..." sobre: <ul style="list-style-type: none"> ○ Reference Manager 11 ○ Referències bibliogràfiques per a documents impresos i comunicacions orals ○ Referències bibliogràfiques per a documents electrònics i audiovisuals <p>Tots ells fulls d'accés són disponibles a Bibliotècnica, la biblioteca digital de la UPC: http://bibliotecnica.upc.es/FullsAcces/inici.asp.</p>

Figura 3. Continguts de l'assignatura Introducció al Reference Manager 11

En l'actualitat, a partir de l'experiència que es va adquirint en l'ús dels gestors i les consultes que es reben a la BCT sobre el Reference Manager 11 s'està elaborant un document de preguntes més freqüents (PMF) que es farà accessible als usuaris des de Bibliotècnica, la biblioteca digital de la UPC.

Altres universitats han desenvolupat eines similars per garantir un suport efectiu a l'ús dels programes, sovint amb una clara voluntat de compartir coneixements i habilitats. Entre aquestes iniciatives són destacables els butlletins, els manuals en línia o les llistes de distribució creades en l'àmbit de campus o d'universitat on participen els usuaris d'un gestor determinat.

5.2 Elaboració de la bibliografia del 2004 International Textile Congress

Per acabar, en relació amb l'aprofitament del potencial dels gestors per incrementar l'oferta de serveis de suport a la recerca que des de la Biblioteca del Campus de Terrassa s'ofereix al PDI, es pot esmentar l'experiència recent de l'elaboració d'una bibliografia per al 2004 International Textile Congress,⁵ que va tenir lloc a Terrassa el darrer mes d'octubre.

Per al 2004 Internacional Textile Congress, organitzat pel Departament d'Enginyeria Tèxtil i Paperera de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Terrassa (ETSEIT), la Biblioteca del Campus de Terrassa de la UPC, juntament amb un professor de l'assignatura Enginyeria tèxtil de la mateixa Universitat, va treballar en l'elaboració d'una bibliografia que recollia els darrers documents publicats sobre les especialitats temàtiques del Congrés.

En concret, es va oferir assessorament bibliogràfic a l'esdeveniment esmentat, i s'hi van presentar recursos d'informació pertinents i actualitzats per a la investigació en teixits tècnics, promovent d'aquesta manera la consulta de les fonts d'informació i les eines de gestió d'informació —com és el cas dels gestors de referències— disponibles a les biblioteques de la UPC.

A partir de les paraules clau seleccionades, en col·laboració amb el professor, es va efectuar la cerca bibliogràfica en una base de dades especialitzada en el sector tèxtil,

World textiles, en la plataforma Web of Knowledge, que abraça gairebé totes les disciplines, i en un paquet de revistes electròniques de caràcter multidisciplinari de l'editorial Elsevier, ScienceDirect. Totes aquestes fonts d'informació, a més de ser les adients per a la temàtica del congrés, eren compatibles amb la versió 11 del Reference Manager.

Amb prop de 400 registres obtinguts de les diferents cerques efectuades, el programa Reference Manager 11 va permetre la detecció i l'eliminació de duplicats, així com una organització de les referències bibliogràfiques per sectors per facilitar la presentació de la bibliografia en apartats temàtics. També mitjançant el Reference Manager es va triar l'estil en què es presentaven les referències en la bibliografia.

Un cop eliminats els duplicats, el resultat del projecte és la bibliografia del 2004 International Textile Congress, que consta de 326 referències bibliogràfiques actualitzades en relació amb la temàtica del congrés i organitzades segons les àrees d'interès següents: agricultura, construcció, esport, medicina, medi ambient, protecció personal i transport.

A més, convé assenyalar com a aspecte molt valorat pels assistents al congrés el fet d'incorporar en el document final que se'ls va lliurar un enllaç a les referències que corresponen a articles accessibles a text complet des de les biblioteques de la UPC.

6 Conclusions

Els gestors de referències bibliogràfiques són programes que faciliten el treball dels investigadors en la mesura que permeten gestionar tots els documents d'estudi i consulta relacionats amb un treball o projecte determinats.

No obstant això, aquests programes poden aplicar-se a altres tasques per gestionar biblioteques personals o a petites unitats d'informació, i una utilització intensiva dels gestors no solament facilita la manipulació de les referències bibliogràfiques d'interès, sinó que també aporta noves aplicacions útils per a investigadors, estudiants, bibliotecaris, etc. Des de la Biblioteca del Campus de Terrassa s'estan portant a terme, amb molt bona acollida, sessions de formació de gestors de referències bibliogràfiques a personal docent i investigador, alumnat de doctorat i alumnat que està a punt d'acabar els estudis. A més, el desenvolupament d'una acció de suport a la recerca en enginyeria tèxtil, mitjançant l'elaboració d'una bibliografia en el marc del 2004 International Textile Congress, ha permès a la Biblioteca del Campus de Terrassa incrementar l'oferta de serveis de suport a la recerca per al personal docent i investigador.

A partir de la implementació dels gestors de referències al campus de Terrassa, s'han articulat un conjunt de serveis orientats a la millora de la recerca i de la gestió documental, aportant mitjans per obtenir un alt rendiment del fons de publicacions electròniques i bases de dades de la UPC i optimitzant-ne l'ús. La Biblioteca ha assumit com a rol fonamental oferir un suport decidit als investigadors i a l'alumnat que treballen amb gestors de referències, i aquest fet ha esdevingut altament estratègic, ja que actualment la BCT és percebuda com un punt d'assistència i consulta.

Data de recepció: 15/04/2005. Data d'acceptació: 12/05/2005.

Bibliografia

American Library Association (1989). *Presidential committee on information literacy. Final report*, <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/presidential.htm>> [Consulta 28/04/2005].

Arencibia Jorge, Ricardo; Perezleo Solorzano, Ligea; Araújo Ruiz, Juan A. (2003). "Experiencias preliminares del Centro Nacional de Investigaciones Científicas en el uso de ProCite para la implementación de servicios de alto valor agregado". *Acimed*, vol. 11, n° 6, <http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1024-94352003000600015&lng=es&nrm=iso> [Consulta: 12/05/2005].

Armenteros Vera, Ileana; Alfonso Sánchez, Ileana (2004). "Los gestores personales de bases de datos bibliográficas: conoce usted qué es y cómo se maneja Procite". *Acimed*. Vol. 12, n° 2 (2004), <http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1024-94352004000200006&lng=es&nrm=iso&tlng=es#cargo> [Consulta 04/04/2005].

Cibarelli, Pamela (1995). "Cibarelli's Surveys: user ratings of bibliographic citation management software". *Computers in libraries*, vol. 15, no. 4, p. 25–40.

Codina, Lluís (2000). "Reference manager: herramientas para el trabajo intelectual". *El profesional de la información*, vol. 9, n° 10, p. 20–21.

Codina, Lluís (2002). "Reference Manager: un sistema experto en procesamiento de bibliografías". *El profesional de la información*, vol. 11, n° 3, p. 209–212.

Dell'Orso, Francesco (2000). "ProCite 5 per Windows: stabile progresso". *Biblioteche Oggi*, vol. 18, no. 3, p. 26–29.

Dell'Orso, Francesco (2002). "Reference Manager". *Biblioteche Oggi*, vol. 20, no. 1, p. 38.

Dell'Orso, Francesco (2004). "EndNote 7". *Biblioteche Oggi*, vol. 22, no. Part 2, p. 61–66.

East, John W. (2001). "Academic libraries and the provision of support for users of personal bibliographic software: a survey of Australian experience with EndNote". *Library Automated Systems Information Exchange*, vol. 32, no. 1, p. 64–70.

East, John W. (2003). "Z39.50 and personal bibliographic software". *Library Hi Tech*, vol. 21, núm. 1, p. 34–43.

Herbert, Teri Lynn (2002). "EndNote 5 for Windows". *Journal of Chemical Information and Computer Sciences*, vol. 42, no. 1, p. 134–135.

"ISI forms bibliographic alliance" (1999). *Information World Review*, no. 148, p. 3. Kelly, Julia (1994). "Downloading information using bibliographic management software". *CD-ROM Profesional*, vol. 7, no. 4, p. 123–128.

Koopman, Ann (2002). "Bibliographic citation management software for web applications". *Database-Driven Web Sites*, p. 99–112.

Saxton, Matthew L. (2001). "ProCite 5.0". *The Library Quarterly*, vol. 71, no. 2, p. 288–290.

Siegler, Sharon; Simboli, Brian (2002). "EndNote at Lehigh". *Issues in Science and Technology Librarianship*, no. 34. <<http://www.istl.org/02-spring/article4.html>> [Consulta: 12/05/2005].

Strack, D. (2000). "EndNote Windows version 4.0 1st edition". *Phytochemistry*, vol. 55, no. 1, p. 87.

The Thomson Corporation, "WriteNote", 2005.

The Thomson Corporation, “EndNote”, 2005.

The Thomson Corporation, “ProCite”, 2005.

The Thomson Corporation, “Reference Manager”, 2005.

Notes

¹ Es tracta dels gestors adquirits pel Servei de Biblioteques i Documentació de la UPC i, per tant, els que tenim més a l’abast.

² Llista de distribució a: <<http://www.endnote.com/support/en-interest.asp>>.

³ Llista de distribució a: <<http://www.procite.com/support/pcjoinlistserv.asp>>.

⁴ Llista de distribució a: <<http://www.refman.com/support/rmjoinlistserv.asp>>.

⁵ 2004 International Textile Congress, <<http://www.detip.upc.es/web/castella/congres/2004%20ITC.pdf>>.